

Mange lækkerbidskener

**Kirsten Elisa Petersen og Janne Hedegaard Hansen
(red.): Inklusion og eksklusion. En grundbog**
Hans Reitzels Forlag 2019
462 sider, 475 kr.

Niels Rosendal Jensen

En grundbog om inklusion og eksklusion er ikke en, der går 12 på dusinet af. Der har været udgivet en lang række bøger, artikler og rapporter om temaet med afsæt i såvel substansen (hvad er eksklusion) som pædagogiske og socialpædagogiske indsatser i eksempelvis dagtilbud og folkeskole.

Denne udgivelse søger at komme kompasset rundt og akkumulere den viden og indsigt, som allerede findes.

Selve begreberne inklusion og eksklusion hører til kategorien omstridt terræn. Begrebet eksklusion, især social eksklusion, har været benyttet til at beskrive betingelserne for økonomisk, social, politisk og kulturel marginalisering, således som de opleves og erfares af specifikke grupper som en følge af fattigdom, diskriminering, manglende tilhørsforhold m.v. Begrebet har ligeledes på globalt plan udgjort en ramme for udviklingen af politiske svar på ulighed og marginalisering, ikke mindst i Europa, og vundet stigende international gennemslagskraft gennem organisationer som WHO, ILO, UNDP og andre. Dette refereres der løbende til i grundbogen, men er det ikke på tide at gennemføre komparative analyser af politiske og praktiske handlinger og svar i forhold til eksklusion og inklusion, og hvordan disse processer og svar udfolder sig i forskellige nationale og subnationale kontekster? Dette skal ikke forstås en kritik af den foreliggende udgivelse, men som et forslag til at overveje en kommende udgivelse.

Social eksklusion er et socialt problem, som rækker ud over indkomstdeprivation og manglende adgang til materielle ressourcer, selv om disse forhold til stadighed er af væsentlig betydning. Et socialt problem vil også sige at tænke bredere over forholdet mellem de multiple processer, der fører til, at en familie, et barn eller en ung er ringere stillet end dem, de sædvanligvis sammenligner sig med. Dvs. at en bredere tilgang inddrager fattigdom, diskriminering, segregation, misbrug, udviklingshæmning og frakobling fra det, man sætter pris på. Dermed omfattes også de institutioner, processer og mekanismer, som skaber og reproducerer marginalisering, såvel som konsekvenserne både individuelt og kollektivt.

Her pointerer bogen, at både inklusion og eksklusion er sociale praksisser. På den baggrund kan vi se, at social eksklusion fastholder en opmærksomhed på helbred/sundhed, uddannelse og levestandard. Det medfører endvidere, at selve begrebet på lignende vis fremstår multidimensionalt, altså også medtænker sociale og institutionelle processer, ressourcer og netværk og ydermere lægger vægt på social, kulturel, medborgerlig og politisk deltagelse. Selv om begrebet oprindeligt stammer fra sociologisk teori med træk på Durkheims ideer om social sammenhængskraft og Webers forståelse af 'exclusionary closure' samt Marx' orientering mod klassedeling og klassekamp, er det i de seneste årtier blevet løftet frem på den politiske dagsorden og dermed overgået fra sociologisk teoridannelse til politisk program og implementering. Det skete så tidligt som i 1970ernes Frankrig, hvor op mod 10% af befolkningen var afkoblet fra mainstream samfundet og uden for rækkevidde af offentlig beskyttelse i form af de eksisterende programmer for social sikkerhed i forbindelse med arbejdsløshed, sygdom, alderdom osv. Det indebærer for grundbogens vedkommende, at der lægges vægt på at fremanalysere inklusions- og eksklusionsprocesser og disses konsekvenser med særligt henblik på både teoretisk og empirisk at vise, hvordan børn og unge møder disse processer i hverdagen.

I forlængelse heraf er det uden videre klart og forståeligt, at ikke alt kan proppes ind i 462 sider. Forfatterne og redaktørerne har derfor været nødsaget til at vælge at kaste lys over uddannelse, læring, skole og daginstitution og her især pege på, hvordan inklusionsidealet ikke har haft det gennemslag, som man oprindeligt forestillede sig.

Selve grundbogen er struktureret i fem dele – nemlig først "Inklusion og eksklusion – hvad taler vi om?", derpå "Teoretiske perspektiver og videnskabelige discipliner", så "Samfundsmæssige perspektiver" og "Velfærdsstatens institutioner og professionelles arbejde" og endelig "Børn og unges egne perspektiver på eksklusion og inklusion". Det forekommer denne anmelder at være et velegnet greb. Dog havde det været en fordel at tage læseren mere i hånden ved f.eks. at introducere til de fem dele.

Pladsen tillader ikke at omtale 27 spændende kapitler. Der er rigtig mange lækkerbidskener at tage for sig, når man griber betalingskortet og køber bogen.

Bogen henvender sig til studerende på professionshøjskoler og universiteter, og den kan forhåbentligt også finde en bred læserskare blandt lærere, pædagoger, socialpædagoger og socialrådgivere.

Niels Rosendal Jensen er lektor på DPU, Aarhus Universitet